

کیفیت زندگی و راهبردهای اصلاحی

دکتر علی حاج یوسفی، عضو هیات علمی دانشگاه علوم بهزیستی و توانبخشی

۱۷۷۱ - مقاله علمی پژوهشی در خصوص کیفیت زندگی و راهبردهای اصلاحی

۱۷۷۲ - مقاله علمی پژوهشی در خصوص کیفیت زندگی و راهبردهای اصلاحی

۱۷۷۳ - مقاله علمی پژوهشی در خصوص کیفیت زندگی و راهبردهای اصلاحی

۱۷۷۴ - مقاله علمی پژوهشی در خصوص کیفیت زندگی و راهبردهای اصلاحی

۱۷۷۵ - مقاله علمی پژوهشی در خصوص کیفیت زندگی و راهبردهای اصلاحی

۱۷۷۶ - مقاله علمی پژوهشی در خصوص کیفیت زندگی و راهبردهای اصلاحی

۱۷۷۷ - مقاله علمی پژوهشی در خصوص کیفیت زندگی و راهبردهای اصلاحی

۱۷۷۸ - مقاله علمی پژوهشی در خصوص کیفیت زندگی و راهبردهای اصلاحی

۱۷۷۹ - مقاله علمی پژوهشی در خصوص کیفیت زندگی و راهبردهای اصلاحی

۱۷۸۰ - مقاله علمی پژوهشی در خصوص کیفیت زندگی و راهبردهای اصلاحی

کیفیت زندگی چیست؟ و چه تغییرات و دگرگونی‌هایی در جریان توسعه در جامعه به کیفیت مطلوب زندگی می‌انجامد؟ یا اینکه معیارهای سنجش و ارزیابی آن کدامند؟ و یا در کلیت کیفیت زندگی چه هدفهایی را پس می‌گیرد؟

به طور کلی از دهه ۶۰ میلادی در بیشتر کشورهای پیشرفته صنعتی از لحاظ کیفیت زندگی با چالشها و مشکلاتی بسیاری روبرو شدند. به رغم اینکه کالاها، فراورده‌ها و تسهیلات زندگی مادی به وفور در جامعه تولید و فراهم شده بود اما جامعه انسانی از لحاظ جنبه‌های بوم شناختی^۱، روانشناختی^۲ و جامعه‌شناختی^۳ با مشکلات بزرگی روبرو بود: آلودگی‌های زیست محیطی و آسیب‌های اجتماعی مانند بزه کاری نوجوانان و جوانان، طلاق و پاشیدگی ساختار خانواده، بیماری‌های روانی، حاشیه‌ای شدن گروه‌های اجتماعی بویژه مهاجران خارجی و نابرابری فرصت‌های زندگی فزونی گرفت.

توسعه متوازن را پیموده‌اند؟ یا آیا روند دگرگونی جامعه‌های در حال توسعه با دنباله‌روی از الگوهای

کیفیت زندگی چیست؟ و چه تغییرات و دگرگونی‌هایی در جریان توسعه در جامعه به کیفیت مطلوب زندگی می‌انجامد؟ یا اینکه معیارهای سنجش و ارزیابی آن کدامند؟ و یا در کلیت کیفیت زندگی چه هدفهایی را پس می‌گیرد؟

به طور کلی از دهه ۶۰ میلادی در بیشتر کشورهای پیشرفته صنعتی از لحاظ کیفیت زندگی با چالشها و مشکلاتی بسیاری روبرو شدند. به رغم اینکه کالاها، فراورده‌ها و تسهیلات زندگی مادی به وفور در جامعه تولید و فراهم شده بود اما جامعه انسانی از لحاظ جنبه‌های بوم شناختی^۱، روانشناختی^۲ و جامعه‌شناختی^۳ با مشکلات بزرگی روبرو بود: آلودگی‌های زیست محیطی و آسیب‌های اجتماعی مانند بزه کاری نوجوانان و جوانان، طلاق و پاشیدگی ساختار خانواده، بیماری‌های روانی، حاشیه‌ای شدن گروه‌های اجتماعی بویژه مهاجران خارجی و نابرابری فرصت‌های زندگی فزونی گرفت.

- 1 Ecologique
- 2 Psychologique
- 3 Sociologique

ساخته جهان صنعتی امکان پذیر و یا مطلوب خواهد بود؟ هنوز به این پرسشها پاسخهای قانع کننده و همه جانبه‌ای داده نشده است.

از آنجا که بررسی و پاسخگویی به پرسشهای یادشده در حد این گفتار چکیده دربارہ کیفیت زندگی نیست، از این رو فقط با نگاه کلی به بحث و تجزیه و تحلیل مفهوم کیفیت زندگی و عرضه شاخه‌های اصلی و راهبردهای کلان اکتفا می‌شود.

مفهوم کیفیت زندگی

به گفته اندیشمندی دربارہ کیفیت زندگی می‌توان گفت: کیفیت زندگی بیرون داد برنامه‌ها و اقدامهای مربوط به توسعه اقتصادی، اجتماعی و زیست - محیطی یک جامعه در حال دگرگونی است، در واقع کیفیت زندگی عبارت است از: شرایط بهتر زندگی که در آن توازن، هماهنگی، مطلوبیت و برابری عادلانه یا زمینه‌های لازم را برای زندگی همراه با سلامت، امنیت، آسایش، آرامش، نشاط، خلاقیت و زیبایی پدید می‌آورد.

در سمینار جهانی سازمان ملل متحد در دانمارک، در ارتباط با مسائل جهان سوم کیفیت زندگی چنین تعریف می‌شود: "شرایط بهتر تغذیه، پوشاک، مسکن و محیط زیست انسانی، بهداشت و آموزش و پرورش و ایجاد فرصتهایی برای کنش متقابل اجتماعی، کسب مهارتهای

شغلی، گسترش همبستگی عمومی و مشارکت اجتماعی و سیاسی ...

توسعه مفهوم کیفیت زندگی

از ابتدای دهه ۶۰ میلادی، مفهوم کیفیت زندگی در کشورهای اروپای غربی رواج یافت. در برخی از جامعه‌های پیشرفته این واژه، همراه و گاهی مترادف با واژه‌های دیگری مانند بهزیستی همگانی، رفاه اجتماعی، تأمین و توسعه اجتماعی و مانند آن به کار گرفته می‌شود. از آن زمان در ادبیات توسعه و علوم اجتماعی فراوان بکار رفته است. به طور کلی نگرشی به این واژه‌ها نشاندهنده آن است که مفهوم "کیفیت زندگی" بر دو بعد زندگی آبی دلالت دارد. نخست چگونگی زندگی مادی جامعه انسانی سپس چگونگی محیط معنوی، فرهنگی و روانی و جسمی انسانها.

جنبه مادی زندگی آبی نیز بر دو زمینه زندگی دلالت می‌کند: زمان و انرژی.

۱. چگونگی محیط زیست آبی مانند: جنبه های زیست - محیطی، مسکن و محیط زندگی، کشاورزی، منابع و امکان‌های گذران اوقات فراغت و تفریحات سالم و نشاط آور و مانند آن.

۲. ویژگی‌ها و امکانها، میزان دسترسی و برخورداری از خدمات و تسهیلات آموزشی، تربیتی، رفاهی، بهداشتی (روانی، جسمی،

صورت متوازن و هماهنگ در جهت رشد و رفاه زندگی افراد جامعه ترکیب و تلفیق شوند، شرایط و کیفیت زندگی و کار مناسبتر خواهد شد.

از اواخر دهه ۷۰ میلادی دو جریان فکری قوی بموازات یکدیگر در کشورهای اروپای غربی ز سپس در کشورهای خارج از اروپا مانند: کانادا، استرالیا، ژاپن و ... و آنگاه با چند سال تأخیر در کشورهای در حال توسعه، درباره کیفیت زندگی و توسعه متوازن و در نتیجه "انسانی کردن و عقلایی کردن" هدفها و ساز و کارهای توسعه گفتگو شد. رشد اقتصادی به عنوان راهبرد اصلی توسعه مورد تردید قرار گرفت. با آنکه اقتصاددانان هیچگاه رشد اقتصادی را به عنوان هدف نهایی توسعه جامعه در نظر نیاورده‌اند، لکن همواره چنین پنداشته‌اند که رشد اقتصادی به خودی خود به رفاه عمومی و زندگی بهتر برای افراد جامعه می‌انجامد.

گفتنی است بسیاری از اقتصاددانان طرفدار کیفیت زندگی و رفاه اجتماعی مسئله دیگری را که به موازات رشد اقتصادی مطرح می‌ساختند، "چگونگی توزیع" نتایج رشد اقتصادی بین مردم بود. آنان برنامه‌ها و طرح‌های گوناگون برای توزیع عادلانه کالاها و خدمات ناشی از رشد اقتصادی پیشنهاد می‌کردند و یا سیاستهای اجتماعی برای چگونگی تخصیص منابع ملی بین بخش‌های اجتماعی مانند: رفاه و تأمین اجتماعی، آموزش

اجتماعی)، بهره‌مندی از تندرستی کامل، دسترسی به خدمات و تسهیلات زیر بنایی زندگی (برق، آب آشامیدنی، حمل و نقل، ارتباطات، مخابرات و ...) و سرانجام برخورداری از تأمین اجتماعی و شرایط مطلوب زندگی متوازن و پایدار انسانی و مانند آن.

به علاوه هر اندازه کیفیت زندگی به طور مستمر ارتقا یابد از میزان آسیب‌های روانی و اجتماعی مانند بیماری‌های روانی، سرخوردگی‌ها، احساس بیگانگی (از جامعه و از خود)، احساس سرگشتگی، احساس بی‌هویتی و نارضایتی از زندگی و بزه‌کاریها و ناهنجاری‌های اجتماعی کاسته می‌شود.

به طور کلی بیشتر اندیشمندان و کارشناسان مسائل توسعه و کیفیت زندگی چنین باور دارند که کیفیت زندگی، به بهبود و بهسازی بعدهای دوگانه پیاد شده بستگی دارد. بدین سان می‌توان گفت کیفیت زندگی هم به جنبه‌های کمی و مادی مانند چگونگی توزیع و بهره‌برداری کالاها و خدمات و هم به جنبه‌های کیفی (ارزشی، معنوی و ذهنی) مانند رابطه‌های اجتماعی، رضایت و خرسندی از زندگی، مشارکت و احساس همبستگی و یگانگی اجتماعی^۱ توجه دارد.

کوتاه اینکه کیفیت زندگی سرانجام فرآیند توسعه است. هر اندازه عاملهای مؤثر بعدهای گوناگون توسعه به

و پرورش، بهداشت و درمان و توزیع کالاها و خدمات بین گروه‌های اجتماعی مانند: قشرهای درآمدی، جامعه‌های شهری و روستایی، گروه‌های سنی و جنسی ارائه می‌دادند.

با وجود این اندیشه‌ها و اقدامها، رشد نامتعادل اقتصادی و توسعه شتابان صنعت و نابسامانی‌های ساختاری فزونی گرفت. روز بروز پیامدهای زیانبار رشد اقتصادی مانند: انواع آلودگی‌های زیست محیطی بویژه محیط زیست انسانی و اجتماعی و هدر رفتن شدید منابع حیاتی مانند انرژی و افزایش شکاف و فاصله طبقاتی چهره نمود.

شرایط نامطلوب زندگی اجتماعی، رشد آسیب‌های اجتماعی، گسترش سرکشتگی‌های اجتماعی و فرهنگی و از خود بیگانگی که در فرآیند رشد شتابان اقتصادی و صنعتی پدیدار شده بود؛ مورد توجه اندیشمندان و کارشناسان مسائل توسعه و علوم اجتماعی و برنامه‌ریزان و مدیران سیاسی قرار گرفت. از این پیش و بیش از پیش این دیدگاه که رشد اقتصادی بخودی خود هدف توسعه ملی است، مورد تردید قرار گرفت. این فرآیند سپس به پیدایش اندیشه نو که با یکدیگر پیوند دارند، انجامید. از یک سو مفهوم رشد و توسعه اقتصادی چنان پر دامنه شد که بسیاری از عامل‌های زیست - محیطی و منابع تولید خدمات و تسهیلات اجتماعی را بر بر گرفت، از سوی دیگر مفهوم سیاست رشد اقتصادی که به

مثابه هدف نهایی توسعه، بلکه به مثابه یکی از ابزارهای اساسی برای دستیابی به هدف‌های اساسی توسعه یعنی رفاه اجتماعی و اعتلای کیفیت زندگی به کار رفت.

بدین سان در بیشتر جامعه‌های صنعتی و در حال توسعه، طرح مسئله‌ای بنام "کیفیت زندگی" نشان‌دهنده دیدگاهی نو در نگرش به مسائل و رشد و توسعه است. این دیدگاه تازه در چارچوب یک تحول مثبت فکری، به تدریج جای خود را در ادبیات توسعه باز کرده است و توسعه را با معیارها و ملاک‌های تازه‌ای می‌سنجد و ارزشهای دیگر نشان دهنده "موازنه" و "هماهنگی" را وارد محاسبات فرآیند توسعه می‌کند.

پیدایش در سایه ارزشهای نو، دیگر تنها رقم‌ها و شاخص‌های اقتصادی نمی‌تواند میزان و کیفیت رفاه، آسایش، امنیت انسانی، خرسندی و غنای زندگی مردم را نشان دهد. اکنون عامل حرکت نیروهای مادی جامعه را نیروهای معنوی و اجتماعی تشکیل می‌دهند و انسان و ارزشهای انسانی مظهر معنویت و حیات جدید شناخته می‌شوند. ارتقای کیفیت زندگی نشان‌دهنده این واقعیت است که انسان غایت همه تلاش‌های جامعه و حرکت توسعه است.

هر جامعه‌ای که برای ارتقای کیفیت زندگی کوشش می‌کند، در حقیقت جامعه "کمال‌گرایی" است که به چهار ویژگی زیر توجه دارد.

کیفی و کمیت‌ناپذیرند. البته در سالهای اخیر با کوششهای فراوانی که کارشناسان و اندیشمندان کرده‌اند می‌توان بسیاری از ابعاد و شاخصهای کمیت‌ناپذیر را با نشانگرهای گوناگون کمیت‌پذیر کرد و راه را برای برنامه‌ریزی و حسابداری کیفیت زندگی هموار ساخت.

۲- شاخصهای کیفیت زندگی

در دهه ۷۰ کوششهای علمی زیادی در مراکز علمی و پژوهشی کشورها و سازمانهای بین‌المللی اجرا می‌شود. بویژه تلاشهای زیاد درباره شاخصهای اجتماعی و بدنبال آن شاخصهای زیست - محیطی صورت گرفته است. سرانجام در دهه ۸۰ اتحادیه اروپایی و سپس مؤسسه توسعه اجتماعی وابسته به سازمان ملل متحد، مجموعه‌ای از شاخصهای مهمی که نشان‌دهنده اصلی‌ترین زمینه‌های بهبود کیفیت زندگی‌اند، عرضه کردند:

شاخصهای اصلی	زمینه شاخصها
کاهش جرایم، آسیب‌های اجتماعی، نابرابریها ...	۱. توسعه عدالت اجتماعی
رشد افراد تحت پوشش رژیم‌های رفاه و تأمین اجتماعی	۲. توسعه رفاه اجتماعی
رشد منابع طبیعی و کاهش زیست‌انسانی و آلودگی‌های زیست محیطی طبیعی	۳. توسعه محیط زیست انسانی و آلودگی‌های زیست محیطی طبیعی

۱. در جستجوی دست یافتن به معرفت و دانایی است. این جستجو را از راه نظام دانش و پژوهش پی می‌گیرد. نهادهای آموزشی و پژوهشی وسیله و امکان این تلاش است و رشد دانش و فناوری (تکنولوژی) فرآورده و محصول آن است.

۲. در جستجوی فراوانی و وقور است. این جستجو را از راه نظام سیاسی و اقتصادی برقرار می‌سازد. تولید و توزیع ثروت ملی محصول این تلاش است. نظام منطبق گرا، قانون‌گرا، قوانین و دانش و فنون نو، وسیله و ابزار دستیابی به آن است.

۳. در جستجوی خیر و خوبی است. این جستجو از راه نظام اخلاقی و اجتماعی برقرار می‌شود. نظام ارزشهای جامعه محصول این تلاش است.

۴. در جستجوی زیبایی است. این جستجو از راه نظام رشد دانایی و رشد منطقی‌گرایی و ارزشهای فرهنگی در زندگی فردی و اجتماعی و پایداری و موازنه زندگی انسان و طبیعت حاصل می‌شود. محصول نهایی این جستجو، موازنه و هماهنگی، خلاقیت و نوآوری و آفرینش پایدار است.

بدین ترتیب "کیفیت زندگی" دارای ابعاد و شاخصهای گوناگون و متعددی است. برخی از این شاخصها کاملاً

گذران اوقات فراغت	فرهنگی و هنری و رشد امکانات	۴. توسعه سلامت	رشد امکانات و تجهیزات (روانی، جسمی و بهداشتی و درمانی در کاهش اجتماعی)
۱۲. توسعه و آسایش	شهرسازی ارگانیک و مبتنی بر شهرها و روستاها	۵. توسعه برابر	رشد امکانات و تسهیلات فرصت‌ها
فرهنگ بومی و نیازها و نوآوری‌های مناسب و تأمین محیط مطلوب کار و زندگی در بستر طبیعت		آموزشی، بهداشتی، اشتغال و زندگی و توزیع عادلانه بین مردم	
۱۴. توسعه و بهبود	کاهش آلودگی های زیست محیطی و آسایش های افسانه‌ای	۶. توسعه مشارکت	رشد تشکل های مردمی، نهادهای اجتماعی و سیاسی
۱۵. اسکان بشری	بهبود شرایط فیزیکی زیست و تسهیلات جدید مسکن (مسکن)	خود جوش و درون زا	
۱۶. توسعه خلاقیت‌ها	رشد اکتشافات، نوآوری‌های علمی و فنی و رشد منابع تولید دانش و تکنولوژی	۷. توسعه درآمد و مصرف	رشد درآمد سرانه و بهبود مصرف سرانه
۱۷. توسعه ظرفیت‌ها	رشد امکانات پرورش هنرمندان و دانشمندان و اندیشمندان و رشد فنی و هنری فرهنگ	۸. بهبود کیفیت اشتغال کار	توسعه اشتغال، بهبود فضاهای کار، توسعه پادشاهی کار
۱۸. توسعه خلاقیت‌ها	رشد امکانات پرورش هنرمندان و دانشمندان و اندیشمندان و رشد فنی و هنری فرهنگ	۹. توسعه حقوق انسانی	رشد امنیت فردی و اجتماعی و برخورداری از شرایط عادلانه قضایی
۱۹. توسعه خلاقیت‌ها	رشد امکانات پرورش هنرمندان و دانشمندان و اندیشمندان و رشد فنی و هنری فرهنگ	۱۰. توسعه آزادی‌های فردی و اجتماعی	آزادی اندیشه، عقیده و بیان و آزادی های اجتماعی
۲۰. توسعه خلاقیت‌ها	رشد امکانات پرورش هنرمندان و دانشمندان و اندیشمندان و رشد فنی و هنری فرهنگ	۱۱. خودمختاری نهادهای سیاسی	رشد نهادهای مستقل، خودجوش سیاسی (احزاب)
۲۱. توسعه خلاقیت‌ها	رشد امکانات پرورش هنرمندان و دانشمندان و اندیشمندان و رشد فنی و هنری فرهنگ	۱۲. توسعه فرهنگ	رشد خلاقیت‌ها و نوآوری‌های

به طور کلی کیفیت زندگی هدف نهایی برنامه‌های توسعه اقتصادی، اجتماعی و زیست - محیطی (توسعه پایدار) است. نیز اندازه جامعه‌ای پیشرفته‌تر و امکانات و منابع بیشتری در اختیار داشته باشد، می‌تواند در جهت ارتقای

کمی و کیفی "کیفیت زندگی" اقدام‌های لازم را بهتر بعمل آورد.

۴. مشکلات و چالش‌های توسعه پایدار و کیفیت زندگی

به رغم تلاش‌های پدمانه اندیشمندان و کارشناسان مسائل توسعه و علوم انسانی، و اجتماعی در جهان برای بهبود الگوهای توسعه و برقراری عدالت، امنیت، ایمنی و آسایش، ما امروز وارد هزاره جدیدی شده‌ایم (قرن بیست و یکم) که جامعه‌های بشری بویژه جامعه‌های توسعه نیافته و محروم با دشوارترین چالش‌های زیست -

محیطی، اجتماعی و سیاسی روبرو شده‌اند؛ چالش‌هایی که هیچ تجربه‌ی تاریخی برای مقابله با آنها را ندارند. به طور مختصر این مشکل‌ها و چالش‌های ساختاری کیفیت زندگی و توسعه پایدار عبارت‌اند از:

۱- در زمینه زیست - محیطی:

- اتلاف و نابودی منابع طبیعی پایه (آب، خاک، جنگل و پوشش گیاهی ...)

- آلودگی‌های شدید شیمیایی و فیزیکی

- آلودگی‌های بیولوژیکی

- برهم خوردن تعادل‌های زیست - محیطی

۲- در زمینه اجتماعی و انسانی

- تشدید فقر و افزایش فقیران و محرومان

- تشدید نابرابری‌های اجتماعی و اقتصادی

- تشدید نابرابری‌های منطقه‌ای، ملی و جهانی

- تشدید نابرابری میان زنان و مردان

- آلودگی‌های شدید محیط زیست اجتماعی

- تشدید بیماری‌های روانی و اجتماعی آسیب‌های

اجتماعی

۳- در زمینه فرهنگی و سیاسی

- تشدید نابرابری‌های فرهنگی در جوامع طبقاتی

- تشدید فقر فرهنگی و تباهی ارزش‌های اخلاقی

- تشدید فرایند بازرگانی شدن کالاها و خدمات فرهنگی و

عدم دسترسی اکثریت مردم به کالاها و خدمات فرهنگی

- تشدید غلبه الگوها و ارزش‌های فرهنگ بیگانه بر فرهنگ

و ارزش‌های خودی

- تشدید خشونت‌ها و پرخاشگری‌های سیاسی

- عدم رشد نهادها و سازمان‌های سیاسی "خودخوش و

درون‌زا" و مردمی

- تشدید موانع در راه مردم سالاری و شایسته سالاری

- رشد نیافتگی مشارکت‌های سیاسی از درون جامعه

- تشدید فساد، تبعیض و بی‌عدالتی‌های اجتماعی و

رشد درون‌زای تشکل‌های مردمی در عرصه‌های

سیاسی و فرهنگی و اجتماعی

بنابراین در آغاز قرن بیست و یکم، جهان، بویژه جهان

سوم نیازمند نگاه تازه‌ای به جریان توسعه است و

بی‌شک یگانه راه حلی که ممکن است جهان هستی اعم از

کشورهای پیشرفته یا در حال توسعه را از ورطه نابودی

نجات دهد ضرورت توجه کامل به عامل زیست - محیطی،

اقتصادي، اجتماعي، فرهنگي، سياسي و انساني توسعه است. پيداست توسعه متوازن و پايدار قادر است كيفيت زندگي مطلوب را براي مردم پديد آورد.

۵- راهبردهای اصلاحی

به طور کلی مسأله‌ها و زمینه‌ها و هدفهای توسعه پايدار و كيفيت مطلوب زندگي به معنای اعم کلمه، دو روی یک سکه‌اند. برنامه‌ريزي همه جانبه در زمینه توسعه پايدار در جهت بهبود كيفيت زندگي است. بنابراین راهبردهای اصلی كيفيت زندگي در ايران ناشی از الزامها و حل مسأله‌های اساسی زیر خواهد بود:

الف - ضرورت استفاده بهينه و اقتصادي (اقتصاد محيط زيست) از منابع طبيعي با وارد کردن متغيرهای زيست - محيطی در حسابداری ملی و پرداخت هزينه‌های تمام شده منابع طبيعي در هنگام بهره‌برداري به منظور بهسازی و نوسازی منابع تجديدپذير طبيعي در فرایند توسعه پايدار.

ب - لزوم نگهداشت بهينه نرخ رشد جمعيت کشور و توزيع جمعيت در محيطهای روستایی و شهری؛ متناسب با توانهای اکولوژيک، بهره‌گيري بهينه جمعيت از منابع بهسازی و توسعه منابع پایه، ساماندهی و جابه جایی ها و استقرار و اسکان جمعيت با پی‌ريزي نظام استقرار سنجيده و الگوهای زيستی مناسب در محيط های شهری و روستایی بر پایه مشارکت آگاهانه و خلاق مردم (محلّی، منطقه ای و ملی)

پ - لزوم تأمین اشتغال و فعاليت در محيطهای شهری و روستایی، ايجاد فرصت‌های شغلی مناسب و جديد در بخش‌های اقتصادي (کشاورزی، صنعت و خدمات) با رعايت کلیه چارچوب‌های زيست - محيطی و توسعه اجتماعي و انساني در ناحیه‌های مختلف کشور.

ت - لزوم تأمین خدمات و تسهیلات و ارتقای كيفيت زندگي در محيطهای شهری و روستایی با بهره‌گيري ساز و کارهای مناسب ارایه خدمات، با رعايت اصول توسعه پايدار و مشارکت همگانی خاصه جوانان و زنان از طریق حمايت از تشکلهای مردمی خود جوش.

ث - لزوم پی‌ريزي نظام اقتصادي پايدار (در بخش‌های صنعت، کشاورزی و خدمات)، اسکان جمعيت و استقرار تاسیسات از طریق تدوين معيارها و اصول کاربری مبتنی بر هدفهای توسعه پايدار تا با فراهم کردن ترفیقه‌های مناسب برای رشد و توسعه اقتصادي، اجتماعي و طبيعي هماهنگ در کشور به تدریج نظامی

مطلوب در جهت تحقق هدفهای توسعه پايدار در کشور پديد آید.

ج - لزوم ساماندهی نظام اداری و بوروکراسی مثبت، خلاق و کارآمد و ساده کردن کارها و واگذاری وظايف اجرائی دولت به نهادها، گروه‌های ذیصلاح و بخش خصوصی و مردمی و برقراری نظام نظارت بر عملکرد نهادهای اجرائی مردمی.

توسعه و عمران در عرصه‌های مختلف اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی.

- لزوم ساماندهی امور شهرسازی، اسکان و محیط زیست طبیعی و انسانی شهری به منظور حفظ و توسعه ارزشهای فرهنگی و ملی و "زیباشناسی" در دانش و مهندسی معماری، شهرسازی و نیز سازگاری ساخت و سازی‌های شهری و روستایی با نیازها، امکانات و ارزشها و سنت‌های فرهنگ و تمدن و معماری اصیل ایرانی و نوآوری‌های جدید برای تأمین محیط زندگی سالم، با آرامش و بانشاط.

منابع:

۱. کیفیت زندگی، سازمان برنامه و بودجه، کمیته توسعه اجتماعی، بیتا، تهران.
۲. مفهوم کیفیت زندگی و شاخصهای اجتماعی، احمد اشرف، سازمان برنامه و بودجه، ۱۳۵۶، تهران.
۳. پژوهشی درباره توسعه پایدار، علی حاج یوسفی، حیدرعلی عالیخانی، باختری، سازمان برنامه و بودجه، ۱۳۷۹، تهران.

J.P. guillard, Development social et la'gualite' de la'vie, P.U.P. 1987. Paris. NATIONS HNIS. LE RA
sus desindieatess sociales ET Development. I.E.D.S. JENE 1989.

چ - لزوم ساماندهی نظام خدمات رفاه و تأمین اجتماعی و برقراری بوروکراسی مثبت، علمی و کارآمد در نظام رفاه و تأمین اجتماعی و واگذاری وظایف اجرایی براساس ضوابط تخصصی به نهادهای اجتماعی و شکل‌های مردمی و بسیج منابع و نیروهای ملی، و منطقه‌ای و محلی برای سرمایه‌گذاری، توسعه و بهره‌برداری و ارائه خدمات رفاه اجتماعی به گروه‌ها و مردم محلی

ح - لزوم ساماندهی نظام سیاسی کشور در جهت گسترش مشارکت هر چه بیشتر مردم در امور سیاسی، اجتماعی و عمرانی و واگذاری وظایف و مسئولیت‌ها به نهادها و سازمانهای مردمی (احزاب، سندیکاها، انجمن‌ها و ...) و فراهم کردن زمینه‌های لازم برای توسعه نهادها و سیستمها و ساز و کارهای مردم سالاری و گسترش جامعه مدنی.

خ - لزوم ساماندهی، بازسازی و بهسازی نظام مدیریت خرد و کلان کشور براساس شایسته‌سالاری؛ در جهت استفاده بهینه از منابع و امکانات و اداره کارآمد سازمانها؛
و نهادهای دولتی و عمومی.

د - لزوم کوچک کردن هر چه بیشتر نظام اداری و اجرایی دولت و فراهم کردن امکان‌ها و تسهیلات مناسب برای تجهیز نیروهای مردمی بویژه جوانان جهت تشکیل گروه‌ها و نهادهای تخصصی و حرفه‌ای به منظور مشارکت فعالانه در اجرای برنامه‌ها و پیشبرد کارهای